

COVID-19 Salgını Sırasında Deneyimlenen İlk Annelik Yaşantıları: Nitel Bir Çalışma

Durdane Gümüştan¹, Rukiye Kızıltepe², Melisa Ebeoğlu Duman³, Eda Keser Açıkbaş⁴, Zeynep Şen Hastaoğlu⁵, Gülten Gülada Kahya⁶, Duygu Eslek⁷, Muazzez Aytemür⁸, Türkan Yılmaz İrmak⁹

Gümüştan, D., Kızıltepe, R., Ebeoğlu Duman, M., Keser Açıkbaş, E., Şen Hastaoğlu, Z., Gülada Kahya, G., Eslek, D., Aytemür, M. ve Yılmaz İrmak, T. (2023). COVID-19 salgını sırasında deneyimlenen ilk annelik yaşantıları: Nitel bir çalışma. *Nesne*, 11(27), 98-115. DOI: 10.7816/nesne-11-27-07

Anahtar kelimeler
COVID-19
pandemisi, ilk kez
annelik, ebeveynlik,
nitel çalışma

Keywords
COVID-19
pandemic, first-time
motherhood,
parenting, qualitative
study

Öz

Pandemi döneminde yaşanan sosyal izolasyon, kısıtlamalar, sağlıkla ilgili endişeler ve destek ağlarının zayıflaması gibi etmenlerin hem doğum öncesi hem de doğum sonrası süreçte yeni anneler üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Bu nedenle COVID-19 döneminde annenin bakım verme yükümlülükleri, ilişkileri ve yeni annelikle baş etme gibi konulardaki deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada COVID-19 döneminde yeni anne olanların deneyimleri hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada pandemi döneminde ilk kez anne olan 16 kadın katılımcıdan, yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla bilgi edinilmiştir. Katılımcıların yaşları 26 ile 38 (Ort. = 32, S = 3.48) arasında değişmektedir. Araştırmacılar tarafından kadınların COVID-19 döneminde ilk kez anne olma ile ilgili deneyimleri, pandemi döneminin aile yaşantıları üzerindeki etkileri, COVID-19 pandemisinde baş etme stratejileri ve bebek bakım sürecinde sosyal destek alıp almadıkları gibi konular hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak amacıyla 14 soru oluşturulmuştur. Görüşmeler çevrim içi platformlarda bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirliğin .81 ile .91 arasında değiştiği bulunmuştur. Sonuçlar, COVID-19 döneminde ilk kez anne olmanın ve çalışan anne olmanın bazı zorluklarına işaret etmiştir. Annelerin sıklıkla aktif baş etme stratejileri kullandığı ve en sık kök aileden ve eşten sosyal destek aldığı görülmüştür. Dahası, katılımcıların çoğu pandemi sürecinden baba-bebek ilişkilerinin olumlu etkilendiğini belirtmiştir. Anneler pandemi döneminde maddi kayıp, duygusal zorluk ve sosyal desteğe ulaşmada sıkıntı yaşadıklarını belirtmişler ve bu dönemde ilk kez anne olmanın zorluklarına dikkat çekmişlerdir.

First-time Motherhood Experiences During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Study

Abstract

It has been known that the factors such as social isolation, restrictions, health concerns, and weakened support networks experienced during the pandemic period has positive and negative effects on new mothers both in the prenatal and postnatal period. Therefore, it is important to comprehensively examine the experiences of mothers in terms of caregiving responsibilities, relationships, and coping with new motherhood during the COVID-19 period. Accordingly, in this study, it was aimed to have information about the experiences of new mothers during the COVID-19 period. In this study, information was obtained through semi-structured interviews with 16 female participants who became mothers for the first time during the pandemic period. The ages of the participants ranged from 26 to 38 (M = 32, SD = 3.48). A total of 14 questions were developed by the researchers in order to have in-depth information about women's experiences of becoming a mother during the COVID-19 period, the effects of the pandemic period on their family life, coping strategies in the COVID-19 pandemic, and whether they received social support during the baby care process. The interviews were individually conducted on online platforms. The obtained data were evaluated by content analysis. Interrater reliability was found to vary between .81 and .91. The results indicated that being a first-time mother and being a working mother during the COVID-19 period is disadvantageous. It was observed that mothers frequently used active coping strategies and most frequently received social support from family of origin and spouse. Moreover, most of the participants stated that father-infant relationships were positively affected by the pandemic process. Mothers reported financial loss, emotional distress, and difficulties in accessing social support during the pandemic, highlighting the challenges of first-time motherhood during this period.

Makale Bilgisi
Geliş tarihi: 14 Kasım 2022
Düzeltilme tarihi: 4 Şubat 2023
Kabul tarihi: 23 Mart 2023

DOI: 10.7816/nesne-11-27-07

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, durdane.gumustan@istiklal.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2234-0503

² Araş. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, rukiye.kiziltepe@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8076-3419

³ Dr. Bağımsız Araştırmacı, melisaebeglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8893-1237

⁴ Uzm. Psik. Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, edakeseracikbas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8764-4655

⁵ Uzm. Psik. Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, senzeynep97@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1615-0129

⁶ Araş. Gör. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, gultengulada@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8940-9942

⁷ Araş. Gör. Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, duygu.eslek@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5649-2417

⁸ Araş. Gör. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, muazzez.aytemur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2906-2251

⁹ Doç. Dr. Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, turkan.yilmaz.irmak@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0777-7595

Ebeveynler, bebeğin ihtiyaçlarını karşılamak için yeni beceriler, kaynaklar, ilişkiler ve davranışlar oluştururken bir uyum sürecinden geçmektedirler (Deave ve ark., 2008; Rowe ve ark., 2013). Yeni ebeveynler, fiziksel sağlık, benlik kavramı, duygusal sağlık, ilişkiler ve sosyal ağlarda birçok değışiklik yaşarlar (Antonucci ve Mikus, 1988; Culp ve Osofsky, 1989; Wisner ve ark., 2006). Ebeveyn psikolojik sağlığı ve ebeveynler arası ilişkiler zorlu dönemlerde olumsuz etkilere özellikle duyarlı olabilmektedir (Glade ve ark., 2005; Pilkington ve ark., 2015). Yeni ebeveynler, genellikle tükenme, depresyon, kaygı, evlilik çatışması, duygusal değışkenlik, sosyal izolasyon ve suçluluk duygusu bildirmektedirler (Parfitt ve Ayers, 2014; Vismara ve ark., 2016). Bu süreçte yaşanan ebeveynlik stresi de ebeveynlik deneyiminin normal bir parçası olmaktadır. Zorlayıcı duygular, çocuk bakımının zor olarak algılanmasından ve ebeveynlerin rollerini yerine getirmeleri için birbirlerinden beklentilerinin artmasından tetiklenebilmektedir (Abidin, 1992). Araştırmalar ilk çocuğun doğumunu izleyen yıl boyunca annelerin babalardan daha yüksek ebeveynlik stresi yaşadıklarını göstermiştir (Hildingsson ve Thomas, 2014; Lu, 2006; Matvienko-Sikar ve ark., 2018).

Anneliğe geçiş, kişilerin psikolojik işlevsellik ve iyilik halini etkileyen önemli bir gelişim evresi ve yaşam olayıdır (Meleis, 2010; Mercer, 2004). Geçişin hemen ardından yeni görevler ve sorumluluklar yüklenilmekte ve yeni annelerin günlük rutini hızlı bir değışikliğe uğrayabilmektedir (Gameiro ve ark., 2011). Kadınlarda doğum sonrası süreç ile ilgili yapılan çalışmalarda özellikle sosyal destek yokluğunda kadınların çok fazla yeni görev ve sorumlulukları üstlenmek zorunda kaldıkları bildirilmektedir (Hamelin-Brabant ve ark., 2015). Bir dizi meta-analiz ve alanyazın incelemesi (örn., Nelson ve ark., 2014; Nystrom ve Ohrling, 2004; Pinquart ve Teubert, 2010), yeni anneliğin, kişisel, ilişkisel ve bağlamsal alanlarda hem önceden var olan hem de yakın zamanda oluşan stres kaynaklarının karmaşık bir etkileşimi olduğunu göstermektedir. Bu stres kaynakları genellikle öz yeterlilik (Hudson ve ark., 2001), umut ve iyimserlik (Baldwin ve ark., 2008; Robakis ve ark., 2015), bilişsel esneklik (Skowron ve ark., 2014) ve ebeveynlik deneyimine ilişkin gerçekçi beklentiler (Coo ve ark., 2015); destekleyici eş ilişkisi (Cowan ve Cowan, 1988; Redshaw ve Martin, 2014) ve sosyal desteğe erişim (Ettrich ve Ettrich, 1995; Razurel ve Kaiser, 2015) gibi ilişkisel kaynaklar; doğum deneyimleri (Dorsch ve Rohde, 2013; Michels, Kruske ve Thompson, 2013), uyku sorunları (Hiscock ve Fisher, 2015), emzirme (Gregory ve ark., 2015), çocuk mizacı gibi bağlamsal faktörler (Dave ve ark., 2005; Della Vedova, 2014), ekonomik sıkıntı ve toplum hizmetlerine erişim (Pistella ve Synkewecz, 1999) ile ilgilidir.

COVID-19 Salgını ve İlk Annelik Yaşantıları

COVID-19 küresel salgını, dünya çapında milyonlarca insanın günlük yaşamını büyük ölçüde değıştirmiştir. Türkiye'de 11 Mart 2020'de ilk COVID-19 vakası tespit edildikten sonra hem Türkiye'de hem de dünyada hastalığın yayılmasını önlemek için radikal müdahaleler uygulanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020; Xiang ve ark., 2020). Vaka sayılarının giderek artmasıyla birlikte sosyal temas sınırlandırılmış, bazı kurum ve zorunlu olmayan iş yerleri kapatılmış ve okullar ile üniversiteler çevrimiçi eğitime başlamıştır (Kabadayi ve O'Connor, 2020). Ayrıca bu süreçte, tıbbi ve sağlık hizmetlerinde de birtakım düzenlemeler yapılmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020; Yücesan ve Özkan, 2020). Bu düzenlemelerden etkilenen gruplardan biri de hamileler ve yeni doğum yapan annelerdir. Pandemi, özellikle ebeveynliğe geçişle ilgili birçok değışikliğe uyum sağlamaya çalışan yeni anneler için zorlayıcı bir dönem olmuştur (Cluver ve ark., 2020).

Doğum sürecine yönelik yapılan düzenlemeler (Bornstein ve ark., 2020) hamileler ve yeni doğum yapan annelerin psikolojik sağlıklarını, sosyal ve romantik ilişkilerini etkilemiş ve duygusal ve davranışsal açıdan değışikliklere yol açmıştır (Ahlers-Schmidt ve ark., 2020; Dekel ve ark., 2019; Sahin ve Kabakci, 2021). Alanyazındaki çalışmalar, COVID-19 döneminde hamile ve yeni anneler arasında depresyon, anksiyete

ve stresin görülme sıklığının arttığını tutarlı bir şekilde göstermektedir (Ceulemans ve ark., 2020; Parra - Saavedra ve ark., 2020; Racine ve ark., 2021). Örneğin, pandemi sürecinde anneler ile yapılan çalışmalar annelerin doğum sonrası alkol tüketimi (Ahlers-Schmidt ve ark., 2020), stres ve kaygı düzeylerinde artış olduğunu ve uyku düzenlerinde değişiklik (Ahlers-Schmidt ve ark., 2020; Mariño-Narvaez ve ark., 2021; Zreik ve ark., 2021) olduğunu göstermektedir.

COVID-19 döneminin ilişkileri ve sosyal destek ağlarını etkilediği çalışmalarda gösterilmiştir (Pinquart ve Teubert, 2010; Saltzman ve ark., 2020). Anne olmak, bebeğe bakım verme sürecinin sonucu olarak sosyal etkileşimler için daha az fırsatların olması anlamına gelebilir (Lee ve ark., 2019). Joy ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada anneler pandemi nedeniyle çocuklarının gelişim süreçlerini ve anılarını geniş aile ile paylaşamadıklarını, sosyal destekten ve ilişkilerden uzak kaldıklarını rapor etmişlerdir. Yapılan bir başka çalışmada annelerin yalnızlık düzeyi incelenmiş ve katılımcıların sosyal etkileşim için daha az fırsata sahip oldukları saptanmıştır (Lee ve ark., 2019). Sosyal destek hamilelik ve doğum gibi stresli yaşam olaylarının olumsuz etkisinin azaltılmasında tampon rolü üstlenebilmektedir (Collins ve ark., 1993). COVID-19 salgını süresince sosyal mesafe ve izolasyon önlemleri sırasında birçok yeni birincil bakımveren tarafından kendi psikolojik sağlıklarını desteklemenin ve bebeklerinin sosyal ihtiyaçlarını karşılamanın bir yolu olarak kabul edilen sosyal destek, sanal dünya aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır (Olliver ve ark., 2021). Öte yandan pandemide çiftlerin evde birlikte daha uzun zaman geçirmesi nedeniyle, annelerin eşlerinden bebek bakımı ve ev içi işler için algıladıkları desteğin arttığı saptanmıştır (Shafer ve ark., 2020). Özellikle çocukla evde daha fazla zaman geçirmek ve hijyene yönelik önlemler almak gibi COVID-19 ile ilişkili ek çocuk bakımı faaliyetlerinin, ev işlerine kıyasla çiftler arasında daha eşit bir şekilde paylaşıldığı belirtilmiştir (Carlson ve ark., 2022; Del Boca ve ark., 2020). Ayrıca pandemi öncesinde problem çözme becerileri daha iyi olan çiftlerin, pandemi sırasında ilişkideki sorunlarla başa çıkma ve çatışmaları yönetme konusunda daha başarılı olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada, pandemi öncesinde daha olumlu işlevselliğe sahip olan çiftlerin pandemi döneminde ilişki memnuniyetlerinin arttığı ve uyumsuz yüklemelerinin azaldığı; pandemi öncesinde daha düşük işlevselliğe sahip çiftlerin pandemi döneminde memnuniyetlerinin azaldığı ve uyumsuz yüklemelerinin arttığı ortaya konmuştur (Williamson, 2020).

Yapılan çalışmalarda pandemi döneminde yeni annelerin hem doğum öncesi hem de doğum sonrası süreçte stresle başa çıkma, bebek bakımı, ev işleri ve çalışma gibi konularda davranışsal düzenlemelere başvurduğu görülmüştür (Liu ve ark., 2022; Sahin ve Kabakci, 2021). Özellikle pandemi sürecinde gerçekleşen hastane politikalarındaki değişikliklerle ziyaretçilere izin vermemek ve refakatçi sayısını azaltmak gibi bazı düzenlemelere gidilmiştir (Hermann ve ark., 2020; Liu ve ark., 2022). Pandemi sürecinde doğum yapacak kadınlar ile gerçekleştirilen çalışmalarda gebelerin hem kendilerinin hem bebeklerinin sağlığı için sosyal mesafe, dezenfektan kullanımı ve el yıkama gibi önlem davranışlarının arttığı belirtilmiştir (örn., Brooks ve ark., 2020). Ancak Ahlers-Schmidt ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada annelerin doğum öncesi ve doğum sonrası sağlık hizmetlerine erişimlerinde neredeyse hiç değişiklik olmadığı saptanmıştır.

Ebeveynliğin ilk kez COVID-19 salgınında deneyimlenmiş olmasının yeni anneler üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkileri mevcuttur. Örneğin yapılan bazı çalışmalarda yeni ebeveyn olan katılımcıların, özellikle sıkı pandemi önlemleri sırasında, öncesine ve sonrasına kıyasla daha düşük ebeveynlik öz yeterliliği yaşadıklarını (Xue ve ark., 2021) ve bazı annelerin de emzirme, yenidoğan bakımı gibi konularda doğum sonrası endişe yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür (Fakari ve Simbar, 2020). Bu nedenle, COVID-19 salgını gibi belirsiz bir dönemde annenin bakım verme yükümlülükleri, ilişkileri ve yeni annelikle baş etme gibi konulardaki deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi önemlidir. COVID-19 pandemisi ile çalışmaların

sayısında bir artış olmakla birlikte, ülkemizde yürütülen çalışmaların sıklıkla iş-aile çatışması (Güngör ve ark., 2022; Otluoğlu ve ark., 2021), uzaktan eğitim (Balaman ve Tiryaki, 2021; Özdoğan ve Berkant, 2020) ve ebeveynlik (Göl-Güven ve ark., 2020; Özyürek ve Çetinkaya, 2021) gibi konulara odaklandığı görülmektedir. Ancak ülkemizde pandemi döneminde yeni anne olanların deneyimlerine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. COVID-19 pandemisi gibi tüm dünyada mikrodüzeyden makrodüzeye kadar etkileri olan ve bireyleri gerek önlemler gerek kısıtlamalar ile uzun süreli olarak etkileyen bir süreçte yaşanan yeni anneliği derinlemesine anlamak oldukça önemlidir. Bu çalışmada, COVID-19 pandemisi gibi tüm dünyayı etkileyen olağanüstü bir süreçte yeni anne olanların yaşadıklarını derinlemesine anlamak amaçlanmıştır. Ülkemizde ilk defa yapılan bu nitel çalışma ile yeni annelerin pandemi döneminde karşılaştığı zorluklar, aldıkları önlemler, kısıtlamalar ve yaşadıkları deneyimler ele alınmıştır. Bu tür deneyimlerin derinlemesine incelenmesi yeni annelik deneyimlerine ilişkin farkındalık kazanma ve gelecekte benzer olağanüstü durumlar için hazırlıklı olmak açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırmada COVID-19 pandemisi sırasında ilk kez anne olmakla ilgili deneyimleri incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, niteliksel verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması yoluyla bilgi edinme sürecidir. Nitel araştırma, bir olguyu tanımlamayı, incelemeyi ve anlamayı amaçlamaktadır. Bu yöntem, derinlemesine anlayış ve açıklama gerektiren konuları incelemek için kullanılır ve genellikle küçük örneklem gruplarıyla çalışır. Nitel araştırma, araştırılan konunun iç yüzünü anlamaya, katılımcıların deneyimlerini, bakış açılarını, inançlarını ve değerlerini keşfetmeye odaklanır. Nitel araştırma yönteminde, odak grupları, derinlemesine görüşmeler, gözlem, içerik analizi ve durum çalışmaları gibi tekniklerle veri toplanır. Bu şekilde, araştırmacıların karmaşık bir sosyal olayı daha iyi anlamaları ve açıklamaları söz konusu olmaktadır. Bu araştırmada yapılandırılmış bireysel görüşme ile veri toplanmıştır. Katılımcı önceden hazırlanmış açık uçlu sorulara esnek bir biçimde yanıt verebilmektedir. Dolayısıyla kapsamı belirli olan görüşme sırasında derinlemesine bilgi elde etmek mümkün olabilmektedir. Katılımcıların iç dünyalarına erişilerek deneyimledikleri durumlar hakkında duygu, düşünce ve algılarına öznel olarak ulaşılabilmektedir (Bengtsson, 2016). Bireysel görüşme yöntemi, hassas veya özel konular hakkında katılımcıların duygu ve düşüncelerini istediği gibi aktarabilmesini sağlamaktadır. Katılımcılar sorulan sorularla kendi yaşamları üzerinde farkındalık sağlamak ve diğer görüşme tekniklerine göre kendilerini daha rahat ifade edebilmektedirler. Bu yöntem sayesinde araştırmacılar, katılımcıların kişisel ve öznel deneyimlerini anlamlandırarak, araştırmanın sorularına yanıtlar elde ederler. (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Katılımcılar

Araştırmaya Türkiye'nin farklı illerinde ikamet eden 16 kadın katılmıştır. Araştırmanın dışlama kriterleri 2 yaşından büyük ve 8 aydan küçük bebeği olmak, psikolojik rahatsızlığa sahip olmak ve pandemi sürecinden önce çocuk sahibi olmak olarak belirlenmiştir. Bahsedilen özelliklerin psikolojik etkilerinin karıştırıcı etkide bulunmaması için dışlama kriterleri belirlenmiştir. Katılımcıların yaşları 26 ile 38 (Ort. = 32, S = 3.48) arasında değişmektedir. Katılımcıların %43.75'i lisans, %37.5'i yüksek lisans ve %18.75'i doktora mezundur. Bebeklerin yaşları 8-22 ay arasındadır. Ayrıca katılımcılara COVID-19 geçirip geçirmediği sorulmuş ve katılımcıların 8'inin COVID-19 geçirdiği bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların COVID-19 pandemisi sırasında anne olmakla ilgili deneyimlerini incelemek amacıyla araştırmacılar tarafından açık uçlu sorular oluşturulmuştur. Demografik bilgi formunda hem annenin hem de

bebeğin doğum tarihi, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, en son mezun olunan okul düzeyi, çalışma durumu ve ekonomik düzeye ilişkin sorular yer almıştır. Görüşme soruları da COVID-19'a yakalanıp yakalanmadıkları, doğum öncesi ve sonrasında izolasyon için neler yaptıkları, pandeminin kendileri ve ailelerini nasıl etkilediği, pandemi sırasında ebeveynliği nasıl tanımladıkları ve bebek bakım sürecinde sosyal destek alıp almadıklarına yönelik olarak hazırlanmıştır.

İşlem ve Veri Analizi

Ege Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan araştırmanın etik izni alınmıştır. Etik kurul izninin ardından sosyal medya hesapları üzerinden araştırmanın duyurusu yapılmıştır. Araştırmaya katılım ve onam formunu dolduran annelerle iletişime geçilerek uygun tarih ve zaman ayarlaması yapılmıştır. Toplam 16 kadın ile çevrimiçi platformda görüşmeler yapılmış ve görüşmeler yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmeleri araştırma ekibinden 3 uzman psikolog gerçekleştirmiştir. Araştırma planlanırken 14 sorudan oluşan bir form hazırlanmıştır. Veri toplama sürecinde sorular aynı sırada sorulmuş ve katılımcıların izni dahilinde ses kaydı alınmıştır.

Görüşmeler sırasında kaydedilen ses kayıtları, araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir. Deşifre edilen metin, kodlama işlemi için incelenmiştir. İki doktoralı ve biri uzman psikolog olan araştırmacılar tarafından metindeki önemli kavramlar, temalar ve desenleri belirlemek için gerekli kodlamalar yapılmıştır. Veriler anlamlı birimlere ayrılarak, etiketlenerek ve kategorilere yerleştirilerek kodlama süreci gerçekleştirilmiştir. Kodlama sürecinden elde edilen kategoriler, benzerliklerine veya ortak özelliklerine göre gruplandırılarak temalar belirlenmiştir. Ortaya çıkan temalar tanımlanmış ve adlandırılmıştır. Temaların belirlenmesinin ardından temalar arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Kodlayıcılar arası güvenilirlik .81 ile .91 arasında değişmektedir. Kodlayıcıların uzlaşmadığı ifadeler için ise ortak karar verilmiştir.

Bulgular

Katılımcılara COVID-19 pandemisinde çalışan anne olmanın avantaj ve dezavantajlarının neler olduğuna ilişkin sorulan sorulara verilen yanıtlar avantajlı, dezavantajlı ve etkilemedi olarak 3 kategoride değerlendirilmiştir. Alt kategorilere ve yüzdeliklere ilişkin sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

COVID-19 pandemisinde çalışan anne olmanın avantaj ve dezavantajları

Kategoriler	f	%	Katılımcıların ifadeleri
Avantajlı	7	33.33	Online çalışmak, çocuğa daha fazla zaman ayırabilmek, psikolojik iyi oluşun artması gibi
Dezavantajlı	12	57.14	İş kaybı yaşamak, çocuğa bulaş riski endişesi, izin politikalarında değişkenlik, iş aile çatışmasının artması gibi
Etkilemedi	2	9.52	Pandemi öncesi ve pandemi sırasında çalışma koşullarında değişiklik olmaması gibi
Toplam	21	100	

Katılımcılara doğum öncesi ve doğum sonrası dönemlerde COVID-19 pandemisine yönelik aldıkları fiziksel ve sosyal önlemlerin neler olduğuna ilişkin sorulan soruların yanıtları fiziksel önlemler başlığı altında 5 ve sosyal önlemler başlığı altında 4 kategoriye ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu kategoriler fiziksel önlemler

başlığı altında fiziksel izolasyon/eve kapanma, hijyen (maske, dezenfektan, temizlik gibi), beslenme, aşı ve diğer (randevu saatlerini hastanenin yoğun olmadığı zamanlara almak, özel muayenehaneye gitmek gibi) şeklinde kodlanmıştır. Sosyal önlemler başlığı altında ise aile/arkadaş vb. yüz yüze görüşmemek, kapalı ortamlara girmemek/sadece açık ortamlarda görüşmek, bebek için ziyaretlerin kısıtlanması ve diğer bulunmaktadır. Tüm kategorilere verilen yanıtlar ise doğum öncesi dönem ve doğum sonrası dönem olmak üzere değerlendirilmiştir. Alt kategorilere ve yüzdeliklere ilişkin sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Annelerin doğum öncesi ve sonrası COVID-19 pandemisine yönelik aldıkları fiziksel ve sosyal önlemler

Kategoriler	Doğum öncesi		Doğum sonrası	
Fiziksel önlemler	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Fiziksel izolasyon/eve kapanmak	10	22.73	9	19.15
Hijyen (maske, dezenfektan, temizlik gibi)	29	65.91	25	53.19
Beslenme	1	2.27	3	6.38
Aşı	1	2.27	2	4.26
Diğer (randevu saatlerini hastanenin yoğun olmadığı zamanlara almak, özel muayenehaneye gitmek gibi)	3	6.82	8	17.02
Toplam	44	100	47	100
Sosyal önlemler				
Aile/arkadaş vb. yüz yüze görüşmeme	10	50	10	32.26
Kapalı ortamlara girmeme/Sadece açık ortamlarda görüşme	9	45	5	16.13
Bebek ziyaretlerinin kısıtlanması	-	-	10	32.26
Diğer	1	5	6	19.35
Toplam	20	100	31	100

Katılımcılara sorulan “COVID-19 pandemisi sizi ve ailenizi nasıl etkiledi?” sorusuna ilişkin katılımcı ifadeleri olumsuz, olumlu ve etkilemedi olmak üzere üç alt kategoride sınıflandırılmıştır. Buna göre katılımcı ifadelerinden %76.19’unda COVID-19’un anne ve ailesinin üzerindeki etkisinin olumsuz olduğu, %9.52’sinde olumlu olduğu ve %14.28’inde ise COVID-19’dan etkilenilmediği görülmektedir.

COVID-19 pandemisinden olumsuz olarak etkilenen katılımcılara yönelik neden olumsuz etkilendiklerine ilişkin sorulan sorunun yanıtları ev içi çatışmalarda artış, maddi kayıplar, bulaş ve sevdiklerini kaybetme korkusu, duygusal zorluklar, fiziksel zorluklar, farklılaşan yaşam tarzı, sosyal destek alamama ve artan stres kaynakları olmak üzere 8 kategoride sınıflandırılmıştır. Buna göre en sık belirtilen ifadeler %33’ü sosyal destek alamama ve %19’u duygusal zorluklar şeklindedir. Alt kategorilere ve yüzdeliklere ilişkin sonuçlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3
COVID-19 pandemisinin anneleri ve ailesini olumsuz etkileme gerekçeleri

Kategoriler	f	%
Ev içi çatışmalarda artış	5	10.42
Maddi kayıplar	3	6.25
Bulaş ve sevdiklerini kaybetme korkusu	4	8.33
Duygusal zorluklar	9	18.75
Fiziksel zorluklar (beslenme vb.)	2	4.17
Farklılaşan yaşam tarzı	5	10.42
Sosyal destek alamama	16	33.33
Artan stres kaynakları	4	8.33
Toplam	48	100

Katılımcılara sorulan COVID-19 pandemisi ile nasıl baş ettikleri ve kullandıkları baş etme stratejileri sorusuna verilen yanıtlar fiziksel aktivite, sosyal aktivite, bilişsel aktivite, inanç/kaderci yaklaşım, diğer ve herhangi bir strateji kullanmama şeklinde 6 kategoride değerlendirilmiştir. Alt kategorilere ve yüzdeliklere ilişkin sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4
Annelerin COVID-19 pandemisi ile baş etme stratejileri

Kategoriler	f	%	Katılımcıların ifadeleri
Fiziksel aktivite	10	22.73	Yürüyüş yapmak, temizlik yapmak, yemek yapmak
Sosyal aktivite	6	13.64	Arkadaşlarla buluşmak, aile üyeleri ile görüşmek
Bilişsel aktivite	17	38.64	Kitap okumak, belgesel izlemek, günlük tutmak, terapi almak
İnanç/Kaderci yaklaşım	3	6.82	Dua etmek
Diğer	4	9.09	Dinlenmek, uyumak, eş ile iş bölümü yapmak
Strateji yok	4	9.09	Herhangi bir stratejiye gerek duymamak
Toplam	44	100	

Katılımcılara sorulan COVID-19 sürecinde çocuğunuza bakım verme konusunda sosyal destek alıp almadıklarına ilişkin soruya verilen yanıtlar resmi destek (doktor, hemşire vb.); resmi olmayan destek (eş), resmi olmayan destek (kök aile), resmi olmayan destek (arkadaş) ve resmi olmayan destek (bakıcı) olmak üzere beş alt kategoride sınıflandırılmıştır. Katılımcı ifadelerinin %16'sı ($f = 6$) doktor veya hemşire gibi uzmanlardan destek alındığını, %27'si ($f = 10$) eşten destek alındığını, %46'sı ($f = 17$) kök aileden destek alındığını, %5'i ($f = 2$) arkadaştan destek alındığını ve %5'i ($f = 2$) de bakıcıdan destek alındığını göstermektedir.

Katılımcılara sorulan “COVID-19 sürecinde çocuğunuza bakım verme konusundaki bilgi kaynaklarınız nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar “diğer anneler; kitap, dergi vb. ve internet” olmak üzere üç alt kategoride sınıflandırılmıştır. Katılımcı ifadelerinin %37’si ($f = 6$) diğer annelerden, %19’u ($f = 3$) kitap, dergi vb. kaynaklardan ve %44’ü ($f = 7$) ise internetten bilgi edinildiğine işaret etmektedir.

Katılımcılara sorulan COVID-19 pandemisi sürecinde anne olmanın avantajları ve dezavantajlarına yönelik katılımcı ifadelerinden %59’u dezavantajları olduğunu ve %41’i ise avantajları olduğunu içermektedir. Alt kategorilere ve yüzdeliklere ilişkin sonuçlar Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

COVID-19 pandemisi süresince anne olmanın avantaj ve dezavantajları

Kategoriler	f	%	Katılımcıların ifadeleri
Dezavantajlı	13	59.09	Sosyal destek eksikliği, çoklu stres kaynakları, bulaş korkusu ve önlemler nedeniyle duygudurum dalgalanmaları gibi
Avantajlı	9	40.91	Bebek ziyaretleri gibi kültürel ritüellerin olmaması, evden çalışmak, bebekle daha fazla zaman geçirebilmek gibi
Toplam	22	100	

Katılımcılara sorulan COVID-19 pandemisinin ebeveyn-bebek ilişkisi üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu düşündüklerine ilişkin soruya verilen yanıtlar anne-bebek ilişkisi ve baba-bebek ilişkisi olacak şekilde ayrı olarak ele alınmıştır. Anne-bebek ilişkisine yönelik katılımcı ifadeleri etkilemedi, olumsuz etkiledi (psikolojik zorluklar nedeniyle), olumsuz etkiledi (fiziksel zorluklar nedeniyle) ve olumlu etkiledi şeklinde 4 kategoride incelenmiştir. Baba-bebek ilişkisine yönelik katılımcı ifadeleri ise etkilemedi, olumsuz etkiledi ve olumlu etkiledi şeklinde 3 kategoride ele alınmıştır. Alt kategorilere ve yüzdeliklere ilişkin sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6

COVID-19 pandemisinin ebeveyn-bebek ilişkisine etkisi

Kategoriler	f	%	Katılımcıların ifadeleri
Anne-bebek ilişkisi			
Etkilemedi	4	16.67	
Olumsuz etkiledi (psikolojik zorluklar nedeniyle)	8	33.33	Tek bakım verme yükümlülüğü, duygusal zorluklar nedeniyle çocuğa istediği gibi bakım verememe, bulaş kaygısı gibi
Olumsuz etkiledi (fiziksel zorluklar nedeniyle)	5	20.83	Eve gelir gelmez çocuğa bakım verememek (önce steril olma ihtiyacı)
Olumlu etkiledi	7	29.17	Kaliteli zaman geçirme süresinin artması, daha fazla zaman ayırabilme, anne-bebek yakınlığının artması gibi
Toplam	24	100	
Baba- bebek ilişkisi			
Etkilemedi	4	23.53	Pandemi öncesinde de evden çalıştığı için herhangi bir fark olmadı, eşim zaten işbirlikçidir
Olumsuz etkiledi	1	5.88	Bebegin bağımsızlık geliştirememesine yol açması
Olumlu etkiledi	12	70.59	Etkileşimin artması, sorumluluk artması, babanın yeterliliğinin artması, baba-bebek yakınlığının artması
Toplam	17	100	

Katılımcılara sorulan son soru olan COVID-19 pandemisi gibi özel bir dönemde ebeveyn olan diğer annelere ne gibi tavsiyeler vermek istedikleri sorusuna verilen yanıtlar sabırlı olmak, özgüven, sosyalleşme, çocuğu sosyalleştirme, kültürel ritüellerden uzaklaşma, çocuğu hayatın merkezine koyma, pandemiyi hayatın merkezine koymamak, kendine vakit ayırmak ve özbakım, profesyonel destek, sosyal destek almak ve önlem almak olmak üzere 10 kategoriye sınıflandırılmıştır. Alt kategorilere ve yüzdeliğe ilişkin sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Annelerin COVID-19 gibi özel bir dönemde ebeveyn olan diğer annelere tavsiyeleri

Kategoriler	f	%
Sabırlı olma	4	9.76
Özgüven	2	4.88
Sosyalleşme, çocuğu sosyalleştirme	5	12.20
Kültürel ritüellerden uzaklaşma	1	2.44
Çocuğu hayatın merkezine koymama	4	9.76
Pandemiyi hayatın merkezine koymama	7	17.07
Kendine vakit ayırmak ve öz bakım	7	17.07
Profesyonel destek	1	2.44
Sosyal destek alma	3	7.32
Önlem alma	3	7.32
Diğer (çocuk yaparken iyi düşünmek, her şeyi kontrol edemeyeceklerinin farkında olmak gibi)	4	9.76
Toplam	41	100

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, COVID-19 döneminde yeni anne olanların deneyimlerini derinlemesine anlamak ve ortaya koymaktır. Bu araştırmada katılımcıların COVID-19 döneminde anne olmak ve çalışan anne olmakla ilgili görüşleri değerlendirilmiş ve katılımcıların ifadelerinin yarısından fazlası COVID-19 döneminde anne olmanın ve çalışan anne olmanın dezavantajlı olduğuna işaret etmiştir. Katılımcılar özellikle pandemi sürecinin iş kaybı yaşama, bulaş korkusu ve ailede ya da iş ve aile arasında çatışma yaşama gibi etkileri nedeniyle bu süreci dezavantajlı olarak değerlendirmişlerdir. Benzer şekilde katılımcılara COVID-19 pandemisi sizi ve ailenizi nasıl etkiledi diye sorulduğunda da katılımcı ifadelerinin çoğu olumsuz etkilerini vurgulamıştır. Bu soruda da öne çıkan örneklerin başında maddi kayıplar yaşama, duygusal zorluklar yaşama ve sosyal destek alamama gelmektedir. Bu çalışmanın bulguları alanyazındaki niceliksel çalışmaların çoğu ile tutarlıdır (Brooks ve ark., 2020; Özyürek ve Çetinkaya, 2021). Abu Sabbah ve arkadaşları (2022) tarafından hamileler ve yeni doğum yapan annelerle yürütülen nitel bir çalışmada da anneler sıklıkla bulaş korkusu, kaygı, yalnızlık hissi ve sosyal destek alamama gibi olumsuz durumlar ve duygular rapor etmişlerdir. Çalışmamızda

olumsuz etkilerin yanı sıra COVID-19 pandemisinde anne olmak ve çalışan anne olmakla ilgili olumlu etkiler de bildirilmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde, pandeminin ebeveynler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır (Başaran ve Aksoy, 2020; Özyürek ve Çetinkaya, 2021). Özyürek ve Çetinkaya (2021) yürüttükleri çalışmada aile içi paylaşımların artması, ebeveynlerin çocukları ile daha fazla vakit geçirmesi gibi olumlu etkiler rapor etmişlerdir. Küçük yaşta çocuğu olan annelere idari izin verilmesi ve uzaktan/dönüşümlü çalışmaya geçilmesi annelerin daha uzun sürelerde bebekleriyle doğrudan ilgilenme imkânı tanıdığını düşündürmektedir.

Katılımcılara doğum öncesi ve doğum sonrası aldıkları fiziksel ve sosyal önlemler sorulduğunda, fiziksel önlemler bakımından katılımcı ifadelerinin çoğu hem doğum öncesi hem de doğum sonrasında hijyen ve fiziksel izolasyon gibi önlemler aldıklarını göstermektedir. Bu bulgu alanyazın ile tutarlılık göstermektedir (Akbaş ve Dursun, 2020; Karataş, 2020; Sahin ve Kabakci, 2021). Ülkelerin aldıkları karantina önlemleri nedeniyle sadece yeni annelerde değil, tüm bireylerde fiziksel izolasyon ve hijyen malzemelerinin kullanımına yönelik önlemler artmıştır. Ayrıca annelerin rapor etmiş olduğu bulaş ve hastalığa yakalanma korkusu düşünüldüğünde bu beklendik bir bulgudur. Doğum sonrası alınan sosyal önlemler arasında en sık başvuru alan önlem bebek ziyaretlerinin kısıtlanmasıdır. Ebeveynlerin bulaş korkusu nedeniyle yaşadıkları korku ve kaygı gibi durumlar düşünüldüğünde (Chen ve ark., 2020; Sani ve ark., 2020), bebek ziyaretleri gibi bulaş riskini arttırması beklenen yeni kişilerle bir araya gelme gibi durumlardan kaçınmaları olasıdır. Bu çalışmanın bulgularına paralel biçimde alanyazındaki çalışmalarda da ebeveynlerin hasta ziyaretlerinin kısıtlanması gibi yöntemlere başvurduğu belirtilmektedir (Hermann ve ark., 2020; Liu ve ark., 2022).

Bu çalışmada katılımcıların COVID-19 pandemi döneminde baş etme stratejileri değerlendirilmiş ve katılımcıların sıklıkla aktif baş etme stratejileri kullandığı görülmüştür. Katılımcılar bilişsel, sosyal ve fiziksel baş etme stratejilerini sıklıkla kullanırken, en az inanç ve kaderci yaklaşım içeren baş etme stratejilerine başvurduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu düşünüldüğünde bu sonuç şaşırtıcı değildir. Alanyazında eğitim düzeyi arttıkça daha aktif baş etme stratejilerinin kullanıldığı rapor edilmektedir (örn., Christensen ve ark., 2006).

Bu çalışmada COVID-19 döneminde yeni anne olanlar bulaş korkusu ve seyahat kısıtlamaları gibi sebeplerle sosyal destek alamadıklarını belirtmiş ve sosyal destek alamamayı COVID-19 pandemisinin olumsuz etkilerinin en önemli sonuçlarından biri olarak vurgulamışlardır. Alanyazında da bizim çalışmamızın sonuçlarına benzer şekilde, kriz zamanlarında sosyal desteğin önemli olduğu ve sosyal destek alamama ya da zayıf sosyal destek almanın olumsuz psikolojik sonuçlarla ilişkili olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Brooks ve ark., 2020; Liu ve ark., 2022). Sosyal destek aldığını belirten annelerin ifadeleri sırasıyla en sık kök aileden, eşten ve doktor ya da hemşire gibi resmi kaynaklardan destek alındığına işaret etmiştir. Katılımcı ifadeleri en az arkadaştan ve bakıcıdan destek alındığını göstermektedir. Sosyal kısıtlamalar ve fiziksel mesafe kurallarının annelerin destek alma tercihlerini etkilediğine işaret etmektedir. Zhou ve arkadaşları (2021) tarafından yürütülen çalışmada da hamileler ve yeni anne olanların en sık aile ve arkadaşlardan sosyal destek aldığı saptanmıştır. Nitekim yapılan bir çalışmada da gebenin eşinden, annesinden ve diğer aile üyelerinden aldığı desteğin hem başa çıkma becerilerini geliştirmede hem de doğum sonrasında anne olarak yeni rollere uyum sağlamada önemli olduğu gösterilmiştir (McLeish ve Redshaw, 2017). Ancak bizim çalışmamızda katılımcılar tarafından arkadaştan algılanan sosyal desteğin düşük olmasının bazı olası sebepleri olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, izolasyon nedeniyle çocuk bakımı ve anneye destek sağlama gibi konularda arkadaştan ziyade kök aile ve eşten destek beklenmiş olabilir. Eşin pandemi nedeniyle evde daha fazla vakit geçirmesi ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımını paylaşma gibi konularda destek sağlayan kişi olarak aile ve eşin ön plana çıkmasını sağlamış olabilir. Ayrıca pandemi sürecindeki sosyal mesafe ve izolasyon uygulamaları nedeniyle

bireylerin sosyal etkileşimlerinin azalacak şekilde sosyal yaşamlarının değiştiği bilinmektedir (Brooks ve ark., 2020; Sahin ve Kabakci, 2021). Son olarak, çalışma kapsamında katılımcılara sosyal destek ağları sorulsa da katılımcılar daha çok yüz yüze görüşme ya da bebek bakımına doğrudan destek sağlama gibi destek sistemlerini düşünmüş de olabilirler.

Bu çalışma kapsamında yeni annelerin bilgi kaynakları da incelenmiştir. Katılımcı ifadelerinin çoğu yeni annelerin internetten ve diğer annelerden bilgiye eriştiğini göstermektedir. Ülkemizde hamilelerle yürütülen bir çalışmada da bu çalışmanın sonuçlarına paralel biçimde, katılımcılar doktor ziyaretlerinin kısıtlanması ya da riskli algılanması gibi sebeplerle sıklıkla televizyon ve sosyal medyadan bilgi aldıklarını, ancak bu bilgilerin güvenilirliğine dair şüphe duyduklarını belirtmişlerdir (Sahin ve Kabakci, 2021). Bizim çalışmamızda annelerin en sık internetin yanı sıra diğer yakın zamanda anne olanlara başvurmasının olası nedeni de sosyal medya ya da internetteki bilgilerin çelişkili olması ve güven duymuyor oluşları olabilir.

Katılımcılara COVID-19 pandemisinin ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisi sorulduğunda, anne-bebek ilişkisine dair ifadelerin hem olumlu hem olumsuz özelliklerine dikkat çektiği görülmüştür. Toran ve arkadaşları (2021) tarafından yürütülen çalışmada da hem Türk hem de Çinli ebeveynler, pandemi sürecinin ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerine olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu belirtmiştir. Anneler özellikle fiziksel ve psikolojik zorluklar nedeniyle anne-bebek ilişkisinin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Bu bulgu annelerin psikolojik zorluklarının anne-bebek ilişkisini olumsuz etkilediğini belirten nicel çalışmaların bulguları ile paralellik taşımaktadır (örn., Porter ve ark., 2019). Bizim çalışmamızda da anneler sıklıkla pandeminin olumsuz etkileri olduğunu, bulaş kaygısı deneyimlediklerini ve sosyal destek alamadıklarını bildirdiğinden bu zorluklar anne-çocuk etkileşimini olumsuz etkilemiş olabilir. Ancak bu çalışmada annelerin çoğu, pandemi sürecinden baba-bebek ilişkilerinin olumlu etkilendiğini rapor etmiştir. Bu çalışmanın bulguları alanyazında yer alan çalışmalarla paralellik göstermektedir (Güngör ve ark., 2022; Shafer ve ark., 2020; Sheppard ve Brough, 2022). Örneğin, Sheppard ve Brough (2022) tarafından yürütülen nitel çalışmada anneler ve babalarla görüşmeler gerçekleştirilmiş ve babanın evde bulunmasının baba ve çocuk arasındaki bağlanmayı desteklemesi gibi olumlu etkilerinin olduğu rapor edilmiştir. Öte yandan, bu çalışma COVID-19 döneminde anne-çocuk ilişkisinin olumlu etkilendiğine de işaret etmiştir. Anneler sıklıkla bebekle daha fazla vakit geçirme, işe gitmeme nedeniyle bebek bakımıyla daha fazla ilgilenme, yakınlığın ve etkileşimin artması gibi olumlu etkilere vurgu yapmışlardır. Özyürek ve Çetinkaya (2021) tarafından yapılan çalışmada da ailelerin çocukları ile daha fazla vakit geçirdiği ve aile içi paylaşımları olumlu yönde arttırdığı saptanmıştır.

Katılımcılara COVID-19 pandemisi gibi bir dönemde diğer annelere vermek istedikleri tavsiyeler sorulduğunda, kendine vakit ayırma ve özbakım, pandemiyi hayatın merkezine koymama ve sosyalleşme, çocuğu sosyalleştirme en sık belirtilen tavsiyeler arasındadır. Hem annelerin doğumu takip eden ilk yıl içinde psikolojik sıkıntılar yaşayabilmeleri (Josefsson ve ark., 2002; Ross ve McLean, 2006) hem de COVID-19 salgının psikolojik sağlığı olumsuz etkilemesi (Wang ve ark., 2020) gibi durumlar göz önüne alındığında annelerin öncelikle kendine vakit ayırmak ve özbakım, pandemiyi hayatın merkezine koymama ve sosyalleşme ile ilgili öneriler vermesi şaşırtıcı değildir. Ayrıca anneyi sadece bakım veren bir kişi olarak tanımlamak yerine, annelerin de diğer yetişkinler, aile üyeleri ve arkadaşlar tarafından bakıma ve desteğe ihtiyaç duyduğu unutulmamalıdır (Bondas-Salonen, 1998). Annelerin pandemi nedeniyle çocuklarının gelişim süreçlerini ve anılarını geniş aile ile paylaşamadıkları, sosyal destekten ve ilişkilerden uzak kaldıkları düşünüldüğünde (Joy ve ark., 2020) sosyalleşme ve pandemiyi hayatın merkezine koymama gibi tavsiyeler daha işlevsel olabilir.

Bu çalışmada COVID-19 döneminde yeni annelerin deneyimleri hakkında derinlemesine bir inceleme yapılması amaçlanmıştır. Yeni annelerin COVID-19 pandemisi sırasında yaşadıkları zorluklar, kaygılar,

sosyal desteklere ve sağlık hizmetlerine erişimleri hakkındaki detaylar ve etkiler bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ülkemizde COVID-19 döneminde yaşanan annelik konusunda daha önce yürütölmüş bir nitel çalışma olmadığı görölmektedir. Bu nedenle, yeni annelerin pek çok konuda deneyimini paylaşması ve bunun araştırmacılar ve uzmanlar tarafından anlaşılması önemli görölmektedir. Bu çalışma kapsamında yeni annelerle görüşme yapılarak nitel bir çalışma yürütölmüş bu çalışmanın güçlü yönlerinden biridir. Bilindiğı üzere, görüşme yöntemi katılımcıların deneyimleri ve inançları konusunda bilgi toplamada oldukça etkili bir yöntemdir (Briggs, 1986). Ayrıca çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formatının kullanılmasının esneklik sağlaması nedeniyle derinleşmeye yardımcı olduğı düşünölmektedir. Ancak bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu çalışmanın ilk sınırlılığı katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmasıdır. Annelerin lisans ve üstü mezuniyet derecesine sahip olması ve görüşmelere çevrimiçi katılma imkanına sahip olmaları bu araştırmanın bulgularının genellenebilirliğini etkilemektedir. Bu nedenle araştırma bulguları örnekleme özgü bu sınırlılıklar temelinde değerlendirilmelidir. Bu çalışmanın ikinci sınırlılığı veri toplama yöntemi olarak görüşmenin tercih edilmesidir. Görüşme her ne kadar etkili bir veri toplama yöntemi olsa da katılımcılar sosyal istenirlik gibi nedenlerle yanıltıcı bilgi sağlamış olabilirler. Bu çalışmanın bulguları COVID-19 döneminde sadece yeni annelerin deneyimlerine dayanmaktadır. Bu nedenle gelecek çalışmalarda babaların da deneyimlerine odaklanılması önerilmektedir.

Günümüzde COVID-19 pandemisi önlemleri artık kısıtlayıcı olmamakla birlikte insanların yalıtılmasına yol açabilecek olası riskli durumlarda yeni annelere yönelik bazı destek programları onların bu sürece uyumunu kolaylaştırarak sorunlarının azalmasına ve anne-çocuk bağının desteklenmesine katkı sağlayabilir. Bu destek programlarında, bu çalışmanın bulgularından hareketle, sosyal desteğı sağlama ya da sürdürme, stresle başa çıkma ve çatışma yönetimi gibi konulara yer verilmesi önemli görölmektedir. Bunun yanı sıra sosyal politikalara ihtiyaç olduğı da dikkati çekmektedir. Özellikle maddi kayıplar, iş kaybı gibi nedenlerden dolayı pandemi dönemlerinde maddi destek sağlanması; COVID-19 pandemi sürecinden etkilenen bireylere yönelik danışmanlık hizmetlerinin sağlanması; bu dönemde bilgiye ihtiyaç duyan anneler için uzmanlardan telefonla ya da çevrimiçi olarak bilgi alabilecekleri bir bilgi hattının kurulması önerilebilir. İş ve izin politikalarında değışkenlikler göz önüne alındığında annelere ve diğerk bakım verenlere esneklik sağlanması ve politikaların bu ihtiyaçları göz önünde bulundurarak yeniden düzenlenmesi ise diğerk bir öneridir.

İçinde bulunulan zaman açısından bakıldığında salgın dönemi başlı başına stresli verici olmakla birlikte, yeni bir rolü çok kısa sürede öğrenmek zorunda kalan anneler için özel bir zorluk oluşturacağı düşünölmektedir (Cowan ve Cowan, 1988; Scher ve Sharabany, 2005). Bu nedenle yeni annelerin COVID-19 dönemindeki deneyimlerinin anlaşılması ve bu konunun uzmanlar ve araştırmacılar tarafından tanınması önemli görölmektedir. Diğerk bir deyişle, COVID-19 salgınının yeni anneler üzerindeki etkisi derinlemesine anlaşıldığında, onları salgının olumsuz sonuçlarından korumaya yönelik gerekli önlemlerin alınması sağlanabilir.

Kaynaklar

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407-412.
- Abu Sabbah, E. A., Eqtylan, S. B., Al-Maharma, D. Y., Thekrallah, F. ve Safadi, R. R. (2022). Fears and uncertainties of expectant mothers during the COVID-19 pandemic: Trying to reclaim control. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 17(1), 1-14. <https://doi.org/10.1080/17482631.2021.2018773>

- Ahlers-Schmidt, C., Hervey, A. M., Neil, T., Kuhlmann, S. ve Kuhlmann, Z. (2020). Concerns of women regarding pregnancy and childbirth during the COVID-19 pandemic. *Patient Education and Counseling*, 103(12), 2578-2782. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2020.09.031>
- Akbaş, Ö. Z. ve Dursun, C. (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemisi sürecinde özel alanına kamusal alanı sığdıran çalışan anneler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 78-94.
- Antonucci, T. C. ve Mikus, K. (1988). The power of parenthood: Personality and attitudinal changes during the transition to parenthood. G. Y. Michaels ve W. A. Goldberg (Ed.), *The transition to parenthood: Current theory and research içinde* (ss. 62–84). Cambridge University Press.
- Balaman, F. ve Tiryaki, S. H. (2021). Corona virüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 52-84.
- Baldwin, D. R., Kennedy, D. L. ve Armata, P. (2008). De - stressing mommy: Ameliorative association with dispositional optimism and resiliency. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 24(5), 393-400. <https://doi.org/10.1002/smi.1189>
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
- Bondas-Salonen, T. (1998). How women experience the presence of their partners at the births of their babies. *Qualitative Health Research*, 8(6), 784-800. <https://doi.org/10.1177/10497323980080060>
- Bornstein, M. H., Cote, L. R., Haynes, O. M., Hahn, C. S. ve Park, Y. (2010). Parenting knowledge: Experiential and sociodemographic factors in European American mothers of young children. *Developmental Psychology*, 46(6), 1677-1693. <https://doi.org/10.1037/a0020677>
- Briggs, C. L. (1986). *Learning how to ask: A sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research* (No. 1). Cambridge University Press.
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. ve Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912-920. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
- Carlson, L., Petts, R. ve Pepin, J. (2022). Changes in US parents' domestic labor during the early days of the COVID-19 pandemic. *Sociological Inquiry*, 92(3), 1217-1244. <https://doi.org/10.1111/soin.12459>
- Ceulemans, M., Hompes, T. ve Foulon, V. (2020). Mental health status of pregnant and breastfeeding women during the COVID - 19 pandemic: A call for action. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 151(1), 146-147. <https://doi.org/10.1002/ijgo.13295>
- Chen, H., Guo, J., Wang, C., Luo, F., Yu, X., Zhang, W., Li, J., ... ve Zhang, Y. (2020). Clinical characteristics and intrauterine vertical transmission potential of COVID-19 infection in nine pregnant women: A retrospective review of medical records. *Lancet*, 395, 809-815. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30360-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30360-3)
- Christensen, U., Schmidt, L., Hougaard, C. O., Kriegbaum, M. ve Holstein, B. E. (2006). Socioeconomic position and variations in coping strategies in musculoskeletal pain: A cross-sectional study of 1287 40-and 50-year-old men and women. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 38(5), 316-321. <https://doi.org/10.1080/16501970600766467>
- Cluver, L., Lachman, J. M., Sherr, L., Wessels, I., Krug, E., Rakotomalala, S., Blight, S., ... ve McDonald, K. (2020). Parenting in a time of COVID-19. *Lancet*, 395(10231), 1-4. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30736-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30736-4)
- Collins, N. L., Dunkel-Schetter, C., Lobel, M. ve Scrimshaw, S. C. (1993). Social support in pregnancy: Psychosocial correlates of birth outcomes and postpartum depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(6), 1243–1258. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.6.1243>

- Coo, S., Milgrom, J., Kuppens, P. ve Trinder, J. (2015). Perinatal distress, an appraisal perspective. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 33(2), 190-204. <https://doi.org/10.1080/02646838.2015.1004570>
- Cowan, C. P. ve Cowan, P. A. (1988). Who does what when partners become parents: Implications for men, women, and marriage. *Marriage & Family Review*, 12(3-4), 105-131. https://doi.org/10.1300/J002v12n03_07
- Culp, R. E. ve Osofsky, H. J. (1989). Effects of cesarean delivery on parental depression, marital adjustment, and mother infant interaction. *Birth*, 16(2), 53-57. <https://doi.org/10.1111/j.1523-536X.1989.tb00860.x>
- Davé, S., Nazareth, I., Sherr, L. ve Senior, R. (2005). The association of paternal mood and infant temperament: A pilot study. *British Journal of Developmental Psychology*, 23(4), 609-621. <https://doi.org/10.1348/026151004X22962>
- Deave, T., Johnson, D. ve Ingram, J. (2008). Transition to parenthood: The needs of parents in pregnancy and early parenthood. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 8(30), 1-11. <https://doi.org/10.1186/1471-2393-8-30>
- Dekel, S., Ein-Dor, T., Berman, Z., Barsoumian, I. S., Agarwal, S. ve Pitman, R. K. (2019). Delivery mode is associated with maternal mental health following childbirth. *Archives of Women's Mental Health*, 22, 817-824. <https://doi.org/10.1007/s00737-019-00968-2>
- Del Boca, D., Oggero, N., Profeta, P. ve Rossi, M. (2020). Women's and men's work, housework and childcare, before and during COVID-19. *Review of Economics of the Household*, 18, 1001-1017. <https://doi.org/10.1007/s11150-020-09502-1>
- Della Vedova, A. M. (2014). Maternal psychological state and infant's temperament at three months. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 32(5), 520-534. <https://doi.org/10.1080/02646838.2014.947472>
- Dorsch, V. ve Rohde, A. (2013). 2693–Fathers' birth experience and postnatal mental condition. *European Psychiatry*, 28, 1-12. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(13\)77310-3](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(13)77310-3)
- Ettrich, C. ve Ettrich, K. U. (1995). The relevance of social networks and of experienced social support in the transition to parenthood-results of a longitudinal-study. *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, 42(1), 29-39.
- Fakari, F. R. ve Simbar, M. (2020). Coronavirus pandemic and worries during pregnancy; a letter to editor. *Archives of Academic Emergency Medicine*, 8(1), 21-22. <https://doi.org/10.22037/aaem.v8i1.598>
- Firestein, M. R., Dumitriu, D., Marsh, R. ve Monk, C. (2022). Maternal mental health and infant development during the COVID-19 pandemic. *JAMA Psychiatry*, 79(10), 1040-1045. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2022.2591>
- Gameiro, S., Nazaré, B., Fonseca, A., Moura-Ramos, M. ve Canavarro, M. C. (2011). Changes in marital congruence and quality of life across the transition to parenthood in couples who conceived spontaneously or with assisted reproductive technologies. *Fertility and Sterility*, 96(6), 1457-1462. <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2011.09.003>
- Glade, A. C., Bean, R. A. ve Vira, R. (2005). A prime time for marital/relational intervention: A review of the transition to parenthood literature with treatment recommendations. *The American Journal of Family Therapy*, 33(4), 319-336. <https://doi.org/10.1080/01926180590962138>
- Göl-Güven, M., Şeker, V., Erbil, F., Özgünlü, M., Alvan, G. ve Uzunkök, B. (2020). Covid-19 pandemisinin aile yaşantısına yansımaları Rapor-2. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Gregory, E. F., Butz, A. M., Ghazarian, S. R., Gross, S. M. ve Johnson, S. B. (2015). Are unmet breastfeeding expectations associated with maternal depressive symptoms?.

- Academic Pediatrics, 15(3), 319-325. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2014.12.003>
- Güngör, H. ve Cevher-Kalburan, N. (2022). An investigation of the ecological footprint awareness levels of 60-72-month-old children. *International Online Journal of Primary Education*, 11(1), 78-89.
- Hamelin-Brabant, L., de Montigny, F., Roch, G., Deshaies, M. H., Mbourou-Azizah, G., Da Silva, R. B., ... ve Fournier, C. (2015). Perinatal vulnerability and social support during the postnatal period: A review of the literature. *Sante Publique*, 27(1), 27-37.
- Hermann, A., Deligiannidis, K. M., Bergink, V., Monk, C., Fitelson, E. M., Robakis, T. K. ve Birndorf, C. (2020). Response to SARS-Covid-19-related visitor restrictions on labor and delivery wards in New York City. *Archives of Women's Mental Health*, 23, 1-2. <https://doi.org/10.1007/s00737-020-01030-2>
- Hildingsson, I. ve Thomas, J. (2014). Parental stress in mothers and fathers one year after birth. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 32(1), 41-56. <https://doi.org/10.1080/02646838.2013.840882>
- Hiscock, H. ve Fisher, J. (2015). Sleeping like a baby? Infant sleep: Impact on caregivers and current controversies. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 51(4), 361-364. <https://doi.org/10.1111/jpc.12752>
- Hudson, D. B., Elek, S. M. ve Fleck, M. O. (2001). First-time mothers' and fathers' transition to parenthood: Infant care self-efficacy, parenting satisfaction, and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 24(1), 31-43. <https://doi.org/10.1080/014608601300035580>
- Josefsson, A., Angelsiö, L., Berg, G., Ekström, C. M., Gunnervik, C., Nordin, C. ve Sydsjö, G. (2002). Obstetric, somatic, and demographic risk factors for postpartum depressive symptoms. *Obstetrics & Gynecology*, 99(2), 223-228. [https://doi.org/10.1016/S0029-7844\(01\)01722-7](https://doi.org/10.1016/S0029-7844(01)01722-7)
- Joy, M., McGagh, D., Jones, N., Liyanage, H., Sherlock, J., Parimalanathan, V., Akinyemi, O., ... ve De Lusignan, S. (2020). Reorganisation of primary care for older adults during COVID-19: A cross-sectional database study in the UK. *British Journal of General Practice*, 70(697), 540-547. <https://doi.org/10.3399/bjgp20X710933>
- Kabadayi, S., O'Connor, G. E. ve Tuzovic, S. (2020). The impact of coronavirus on service ecosystems as service mega-disruptions. *Journal of Services Marketing*, 34(6), 809-817.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-17.
- Lee, K., Vasileiou, K. ve Barnett, J. (2019). 'Lonely within the mother': An exploratory study of first-time mothers' experiences of loneliness. *Journal of Health Psychology*, 24(10), 1334-1344. <https://doi.org/10.1177/1359105317723451>
- Liu, C. H., Hyun, S., Mittal, L. ve Erdei, C. (2022). Psychological risks to mother-infant bonding during the COVID-19 pandemic. *Pediatric Research*, 91(4), 853-861. <https://doi.org/10.1038/s41390-021-01751-9>
- Lu, L. (2006). The transition to parenthood: Stress, resources, and gender differences in a Chinese society. *Journal of Community Psychology*, 34(4), 471-488. <https://doi.org/10.1002/jcop.20110>
- Mariño - Narvaez, C., Puertas - Gonzalez, J. A., Romero - Gonzalez, B. ve Peralta - Ramirez, M. I. (2021). Giving birth during the COVID - 19 pandemic: The impact on birth satisfaction and postpartum depression. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 153(1), 83-88.
- Matvienko - Sikar, K., Kelly, C., Sinnott, C., McSharry, J., Houghton, C., Heary, C., Toomey, H., ... ve Kearney, P. M. (2018). Parental experiences and perceptions of infant complementary feeding: A qualitative evidence synthesis. *Obesity Reviews*, 19(4), 501-517. <https://doi.org/10.1111/obr.12653>
- McLeish, J. ve Redshaw, M. (2017). Mothers' accounts of the impact on emotional wellbeing of organised peer support in pregnancy and early parenthood: A qualitative study.

BMC Pregnancy and Childbirth, 17(1), 1-14. <https://doi.org/10.1186/s12884-017-1220-0>

- Meleis, A. I. (2010). Transitions theory: Middle range and situation specific theories in nursing research and practice. Springer.
- Mercer, R. T. (2004). Becoming a mother versus maternal role attainment. *Journal of Nursing Scholarship*, 36(3), 226-232. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2004.04042.x>
- Michels, A., Kruske, S. ve Thompson, R. (2013). Women's postnatal psychological functioning: the role of satisfaction with intrapartum care and the birth experience. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 31(2), 172-182. <https://doi.org/10.1080/02646838.2013.791921>
- Nelson, S. K., Kushlev, K. ve Lyubomirsky, S. (2014). The pains and pleasures of parenting: When, why, and how is parenthood associated with more or less well-being? *Psychological Bulletin*, 140(3), 846-895. <https://doi.org/10.1037/a0035444>
- Nyström, K. ve Öhrling, K. (2004). Parenthood experiences during the child's first year: literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 46(3), 319-330. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.02991.x>
- Ollivier, R., Aston, M., Price, S., Sim, M., Benoit, B., Joy, P., ... ve Nassaji, N. A. (2021). Mental health & parental concerns during COVID-19: The experiences of new mothers amidst social isolation. *Midwifery*, 94, 102902. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2020.102902>
- Otluoğlu, K. Ö. Ç., Yılmaz, B. K., ve Dalkılıç, O. S. (2021). Covid-19 döneminde akademisyen annelerin iş-yaşam deneyimlerini anlamak: Nitel bir araştırma. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 13-52. <https://doi.org/10.1007/s10775-020-09441-4>
- Özdoğan, A. Ç. ve Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Özyürek, A. ve Çetinkaya, A. (2021). COVID-19 pandemi döneminde aile ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 96-106.
- Parfitt, Y. ve Ayers, S. (2014). Transition to parenthood and mental health in first - time parents. *Infant Mental Health Journal*, 35(3), 263-273. <https://doi.org/10.1002/imhj.21443>
- Parra - Saavedra, M., Villa - Villa, I., Pérez - Olivo, J., Guzman - Polania, L., Galvis - Centurion, P., Cumplido - Romero, Á., ... ve Miranda, J. (2020). Attitudes and collateral psychological effects of COVID - 19 in pregnant women in Colombia. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 151(2), 203-208. <https://doi.org/10.1002/ijgo.13348>
- Pilkington, P. D., Milne, L. C., Cairns, K. E., Lewis, J. ve Whelan, T. A. (2015). Modifiable partner factors associated with perinatal depression and anxiety: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 178, 165-180. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.02.023>
- Pinquart, M. ve Teubert, D. (2010). Effects of parenting education with expectant and new parents: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 316-327. <https://doi.org/10.1037/a0019691>
- Pistella, C. Y. ve Synkewecz, C. A. (1999). Community postpartum care needs assessment and systems development for low income families. *Journal of Health & Social Policy*, 11(1), 53-64. https://doi.org/10.1300/J045v11n01_04
- Porter, E., Lewis, A. J., Watson, S. J. ve Galbally, M. (2019). Perinatal maternal mental health and infant socio-emotional development: A growth curve analysis using the MPEWS cohort. *Infant Behavior and Development*, 57, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2019.101336>
- Racine, N., Devereaux, C., Cooke, J.E., Eirich, R., Zhu, J. ve Madigan, S. (2021). Negative childhood experiences and maternal anxiety and depression: A meta-analysis. *BMC Psychiatry*, 21(1), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-03017-w>

- Razurel, C. ve Kaiser, B. (2015). The role of satisfaction with social support on the psychological health of primiparous mothers in the perinatal period. *Women & Health*, 55(2), 167-186. <https://doi.org/10.1080/03630242.2014.979969>
- Redshaw, M. ve Martin, C. (2014). The couple relationship before and during transition to parenthood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 32(2), 109-111. <https://doi.org/10.1080/02646838.2014.896146>
- Robakis, T. K., Williams, K. E., Crowe, S., Kenna, H., Gannon, J. ve Rasgon, N. L. (2015). Optimistic outlook regarding maternity protects against depressive symptoms postpartum. *Archives of Women's Mental Health*, 18, 197-208. <https://doi.org/10.1007/s00737-014-0446-3>
- Ross, L. E., McLean, L. M. ve Psych, C. (2006). Anxiety disorders during pregnancy and the postpartum period: A systematic review. *Depression*, 6(9), 1-14. <https://doi.org/10.4088/jcp.v67n0818>
- Rowe, H. J., Holton, S. ve Fisher, J. R. (2013). Postpartum emotional support: A qualitative study of women's and men's anticipated needs and preferred sources. *Australian Journal of Primary Health*, 19(1), 46-52. <https://doi.org/10.1071/PY11117>
- Sahin, B. M. ve Kabakci, E. N. (2021). The experiences of pregnant women during the COVID-19 pandemic in Turkey: A qualitative study. *Women and Birth*, 34(2), 162-169. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2020.09.022>
- Saltzman, L. Y., Hansel, T. C. ve Bordnick, P. S. (2020). Loneliness, isolation, and social support factors in post-COVID-19 mental health. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(1), 55-57. <https://doi.org/10.1037/tra0000703>
- Sani, G., Janiri, D., Di Nicola, M., Janiri, L., Ferretti, S. ve Chieffo, D. (2020). Mental health during and after the COVID - 19 emergency in Italy. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 74(6), 372. <https://doi.org/10.1111/pcn.13004>
- Scher, A. ve Sharabany, R. (2005). Parenting anxiety and stress: Does gender play a part at 3 months of age?. *The Journal of Genetic Psychology*, 166(2), 203-214. <https://doi.org/10.3200/GNTP.166.2.203-214>
- Shafer, K., Scheibling, C. ve Milkie, M. A. (2020). The division of domestic labor before and during the COVID - 19 pandemic in Canada: Stagnation versus shifts in fathers' contributions. *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie*, 57(4), 523-549. <https://doi.org/10.1111/cars.12315>
- Sheppard, P. ve Brough, M. (2022). Father-toddler bonding during the COVID-19 lockdown: Qualitative insights from 17 families in Britain. *Social Sciences*, 11(12), 542. <https://doi.org/10.3390/socsci11120542>
- Skowron, A., Fingerhut, R. ve Hess, B. (2014). The role of assertiveness and cognitive flexibility in the development of postpartum depressive symptoms. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 32(4), 388-399. <https://doi.org/10.1080/02646838.2014.940518>
- T.C Sağlık Bakanlığı (2020). Covid-19 (SARS-CoV-2 ENFEKSİYONU) Rehberi (Bilim Kurulu Çalışması). 8 Aralık 2022 tarihinde <https://acilafet.saglik.gov.tr/Eklenti/37175/0/covid-19rehberipdf.pdf> den alınmıştır.
- Toran, M., Sak, R., Xu, Y., Şahin-Sak, İ. T. ve Yu, Y. (2021). Parents and children during the COVID-19 quarantine process: Experiences from Turkey and China. *Journal of Early Childhood Research*, 19(1), 21-39.
- Vismara, L., Rollè, L., Agostini, F., Sechi, C., Fenaroli, V., Molgora, S., Neri, E. ... ve Tambelli, R. (2016). Perinatal parenting stress, anxiety, and depression outcomes in first-time mothers and fathers: A 3-to 6-months postpartum follow-up study. *Frontiers in Psychology*, 7, 1-10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00938>

- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., McIntyre, R. S., Choo, F., ... ve Ho, C. (2020). A longitudinal study on the mental health of general population during the COVID-19 epidemic in China. *Brain, Behavior, and Immunity*, 87, 40-48. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.04.028>
- Williamson, H. C. (2020). Early effects of the COVID-19 pandemic on relationship satisfaction and attributions. *Psychological Science*, 31(12), 1479-1487. <https://doi.org/10.1177/095679762097268>
- Wisner, K. L., Chambers, C. ve Sit, D. K. (2006). Postpartum depression: A major public health problem. *Jama*, 296(21), 2616-2618. <https://doi.org/10.1001/jama.296.21.2616>
- Xiang, Y. T., Zhao, Y. J., Liu, Z. H., Li, X. H., Zhao, N., Cheung, T. ve Ng, C. H. (2020). The COVID-19 outbreak and psychiatric hospitals in China: Managing challenges through mental health service reform. *International Journal of Biological Sciences*, 16(10), 1741-1744. <https://doi.org/10.7150/ijbs.45072>
- Xue, A., Oros, V., La Marca-Ghaemmaghami, P., Scholkmann, F., Righini-Grunder, F., Natalucci, G., Karen, T., ... ve Restin, T. (2021). New parents experienced lower parenting self-efficacy during the COVID-19 pandemic lockdown. *Children*, 8(2), 79-90. <https://doi.org/10.3390/children8020079>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yücesan, B. ve Özkan, Ö. (2020). COVID 19 pandemi sürecinin sağlık yönetimi açısından değerlendirilmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(COVID-19), 134-139.
- Zhou, J., Havens, K. L., Starnes, C. P., Pickering, T. A., Brito, N. H., Hendrix, C. L., Thomason, M., ... ve Smith, B. A. (2021). Changes in social support of pregnant and postnatal mothers during the COVID-19 pandemic. *Midwifery*, 103, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2021.103162>
- Zreik, G., Asraf, K., Haimov, I. ve Tikotzky, L. (2021). Maternal perceptions of sleep problems among children and mothers during the coronavirus disease 2019 (COVID - 19) pandemic in Israel. *Journal of Sleep Research*, 30(1), e13201. <https://doi.org/10.1111/jsr.13201>